

Hæc habui, de amicitia quæ dicerem. Vos autem hortor, ut ita virtutem locetis, sine qua amicitia esse non potest, ut ea excepta nihil amicitia præstabilius putetis.

Q. CICERO

DE

PETITIONE CONSULATUS,

AD M. TULLIUM FRATREM.

I. Erst tibi omnia suppetunt, quæ consequi ingenio, aut usu homines, aut diligentia possunt: tamen amore nostro non sum arbitratus alienum; ad te perscribere ea, quæ mihi veniebant in mentem, dies ac noctes de petitione tua cogitanti; non ut aliquid ex iis novi adjicerem, sed ut ea, quæ in re dispersa atque infinita viderentur esse, ratione et distributione sub uno adspectu ponerentur. ¹Quanquam plurimum natura valet, tamen videtur in paucorum mensium negotio posse simulatio naturam vincere.

¹ Puteanus verba, Quanquam — vincere, quæ in veteri quodam libro ms. non invenit, hic aliena esse arbitratur, et transferre jubet in cap. 11, post favere videre. Falsa, ut mihi videtur, species et virum doctum fefellit, et post eum plurimos. Ernest. nihil de hac conjectura.

Civitas quæ sit, cogita, quid petas, qui sis. Prope quotidie ad forum tibi descendenti meditatam hoc sit, « Novus sum, consulatum peto, Roma est. »

Nominis novitatem dicendi gloria maxime sublevabis. Semper ea res plurimum dignitatis habuit. Non potest, qui dignus habetur patronus consularium, indignus consulatu putari. Quamobrem, quoniam ab hac laude proficisceris, et, quicquid es, ex hoc es: ita paratus ad dicendum venito, quasi in singulis causis iudicium de omni ingenio futurum sit. Ejus facultatis adjumenta, quæ tibi scio esse seposita, ut parata ac prompta sint, cura; et sæpe, quæ de Demosthenis studio et exercitatione scripsit Demetrius, recordare. Deinde et amicorum multitudo et genera appareant. Habes enim ea, quæ novi habuerunt: omnes publicanos, totum fere equestrem ordinem, multa præterea municipia, multos abs te defensos cajúsq; ordinis, aliquot collegia; præterea studio dicendi conciliatos plurimos adolescentulos, quotidianam amicorum assiduitatem et frequentiam. Hæc cura ut teneas commendando, et rogando, et omni ratione efficiendo, ut intelligant, et qui debent tua causa, referenda

Lambinus leg. quæ novi non habuerunt; Schütz, quæ novi non omnes habuerunt. Sic certe promptior sententia. Ernest. nihil mutat.

gratiæ; et qui volunt, obligandi tui tempus sibi aliud nullum fore. Etiam hoc multum videtur adjuvare posse novum hominem, hominum nobilium voluntas, et maxime consularium. Prodest, quorum in locum ac numero pervenire velis, ab his ipsis illo loco ac numero dignum putari. Hi rogandi omnes sunt diligenter, et ad eos allegandum; persuadendumque est iis, nos semper cum optimatibus de republica sensisse, minime populares fuisse; si quid locuti populariter, id nos eo consilio fecisse, ut nobis Cn. Pompeium adjungeremus, et eum, qui plurimum posset, aut amicum in nostra petitione haberemus, aut certe non adversarium. Præterea adolescentes nobiles, elabora, ut habeas, vel ut teneas, studiosos tui quos habes. Multum dignitatis afferent. Plurimos habes: perfice, ut sciant, quantum in his putes esse. Quod si adduxeris, ut ii, qui non nolunt, cupiant, plurimum proderunt.

II. Ac multum etiam novitatem tuam adjuvat, quod ejusmodi nobiles tecum petunt, ut nemo sit, qui audeat dicere, plus illis nobilitatem, quam tibi virtutem prodesse oportere. Jam P. Galbam, et L. Cassium, summo loco natos, quis est, qui petere consulatum putet? Vides igitur, amplissimis ex familiis homines, quod sine nervis sint, tibi pares non esse. At Antonius et Catilina molesti

sunt. Imo homini ¹ novo, industrio, innocenti, diserto, gratioso apud eos, qui res judicant, optandi competitores: ambo a pueritia sicarii, ambo libidinosi, ambo egentes. Eorum alterius bona proscripita vidimus, vocem denique audivimus jurantis, se Romæ judicio æquo cum homine Græco certare non posse: et ex senatu ejectum scimus. Optima vero censorum existimatione in prætura competitorem habuimus, amico Sabidio et Panthera, quum, ad tabulam quos poneret, non habebat. Quo tamen in magistratu amicam, quam palam domi haberet, de machinis emit. In petitione autem consulatus ² caupones omnes compilare per turpissimam legationem maluit, quam adesse, et populo Romano supplicare. Alter vero, dii boni! quo splendore est? primum nobilitate eadem: ³ num majore? non; sed virtute: quam obrem, quod inanius, umbram suam metuuit: hic ne leges quidem, natus in patris egestate, educatus in sororis stupris, corroboratus in cæde civium; cujus primus ad rempublicam aditus in equitibus Romanis occidendis fuit. Nam illis, quos meminimus, Gallis, qui tum Titiniorum, ac Nanniorum, ac Tanusiorum capita demebant, Sulla unum Ca-

¹ Claud. Puteanus maluit novo. Probabiliter. ² Al. cauponas. ³ Mendosus locus.

tilinam præfecerat, in quibus ille hominem optimum Q. Cæcilium, sororis suæ virum, equitem Romanum, nullarum partium, quum semper natura, tum etiam ætate jam quietum, suis manibus occidit.

III. Quid ego nunc dicam, petere eum consulatum, qui hominem carissimum populo Romano, M. Marium, inspectante populo Romano, ¹ vitibus per totam urbem ceciderit? ad bustum egerit? ibi omni cruciatu vivum lacerarit? stanti collum gladio sua dextera secuierit, quum sinistra capillum ejus a vertice teneret? caput sua manu tulerit, quum inter digitos ejus rivi sanguinis fluerent? qui postea cum histrionibus et cum gladiatoribus ita vixit, ut alteros libidinis, alteros facinoris adjuutores haberet? qui nullum in locum tam sanctum ac tam religiosum accessit, in quo non, etsi in aliis culpa non esset, tamen ex sua nequitia dedecoris suspicionem relinqueret? qui ex curia Curios, et Annios, ab atris Sapalas, et Carvilios, ex equestri ordine Pompilios, et Vettios sibi amicissimos comparavit? qui tantum habet audaciæ, tantum nequitiae, tantum denique in libidine artis et efficacitatis, ut prope in parentum gremiis prætextatos liberos constuprarit? Quid ego nunc tibi

¹ Al. virgis.

de Africa, quid de testium dictis scribam? nota sunt: et ea tu sæpius legito. Sed tamen hoc mihi non prætermittendum videtur, quod primum ex eo iudicio tam egens discessit, quam quidam iudices ejus ante illud iudicium fuerant; deinde tam invidiosus, ut aliud in eum iudicium quotidie flagitetur. Hic se sic habet, ut magis timeat, etiam si quierit, quam ut contemnat, si quid commoverit. Quanto melior tibi fortuna petitionis data est, quam nuper homini novo C. Cœlio? Ille cum duobus hominibus ita nobilissimis petebat, ut tamen in iis omnia pluris essent, quam ipsa nobilitas: summa ingenia, summus pudor, plurima beneficia, summa ratio ac diligentia petendi. Tamen eorum alterum Cœlius, etiam quum multo esset inferior genere, ¹ superior nulla re pæne, superavit. Quare si facies ea, quæ tibi natura, et studia, quibus semper usus es, largiuntur, quæ temporis tui ratio desiderat, quæ potes, quæ debes; non erit difficile certamen cum iis competitoribus, qui nequaquam sunt tam genere insignes, quam vitii nobiles. Quis enim reperiri potest tam improbus civis, qui velit uno suffragio duas in rempublicam sicas destringere?

IV. Quoniam, quæ subsidia novitatis haberes,

¹ *Al. sup. nulla re, pæne superavit.*

et habere posses, exposui: nunc de magnitudine petitionis dicendum videtur. Consulatum petis: quo honore nemo est, quin te dignum arbitretur; sed multi, qui videant. Petis enim homo ex equestri loco summum locum civitatis; atque ita summum, ut forti viro, diserto, innocenti, multo ille idem honos plus amplitudinis, quam ceteris afferat. Noli putare, eos, qui sunt eo honore usi, non videre, tu quum idem sis adeptus, quid dignitatis habiturus sis. Eos vero, qui consularibus familiis nati locum majorum consecuti non sunt, suspicor, tibi, nisi qui admodum te amant, invidere. Etiam novos homines prætorios existimo, nisi qui tuo beneficio vincti sunt, nolle abs te se honore superari. Jam in populo quam multi invidi sint, quam multi consuetudine horum annorum ab hominibus novis alienati, venire tibi in mentem certo scio. Esse etiam nonnullos tibi iratos ex iis causis, quas egisti, necesse est. Jam illud tute circumspicito, quod ad Cn. Pompeii gloriam augendam tanto studio te dedisti, num quos tibi putes ob eam causam esse amicos. Quamobrem quum et summum locum civitatis petas, et videas esse studia, quæ tibi adversentur: adhibeas necesse est omnem rationem, et curam, et laborem, et diligentiam.

V. Et petitio magistratuum divisa est in duarum rationum diligentiam: quarum altera in amicorum

studiis, altera in populari voluntate ponenda est. Amicorum studia beneficiis, et officiis, et vetustate, et facilitate, ac jucunditate naturæ parva esse oportet. Sed hoc nomen amicorum in petitione latius patet, quam in cetera vita. Quisquis est enim, qui ostendat aliquid in te voluntatis, qui colat, qui domum ventitet, is in amicorum numero est habendus. Sed tamen, qui sunt amici ex causa honestiore, cognationis, aut affinitatis, aut sodalitatis, aut alicujus necessitudinis, his carum et jucundum esse maxime prodest. Deinde ut quisque est intimus, ac maxime domesticus, ut is amet, et quam amplissimum esse te cupiat, valde elaborandum est: tum ut tribules, ut vicini, ut clientes, ut denique liberti, postremo etiam servi tui; nam fere omnis sermo ad forensem famam a domesticis emanat auctoribus. Denique instituendi sunt cujusque generis amici: ad speciem, homines illustres honore ac nomine; qui etiam si suffragandi studia non navant, tamen afferunt petitori aliquid dignitatis: ad jus obtinendum, magistratus; ex quibus maxime consules, deinde tribuni plebis: ad conficiendas centurias, homines excellenti gratia. Qui abs te tribum, aut centuriam, aut aliquod beneficium, aut habeant, aut, ut habeant, sperent; eos prorsus magnopere et compara, et confirma. Nam per hos annos homines

ambitiosi vehementer omni studio atque opere laborarunt, ut possent a tribulibus suis ea, qua peterent, impetrare. Hos tu homines, quibuscumque rationibus, ut ex animo atque ex illa summa voluntate tui studiosi sint, elaborato. Quod si satis grati homines essent, hæc omnia tibi parata esse debebant, sicut parata esse confido: nam hoc biennio quatuor sodalitates civium ad ambitionem gratiosissimorum tibi obligasti, M. Fundanii, Q. Gallii, C. Cornelii, C. Orcinini: horum in causis ad te deferendis quidnam eorum sodales tibi receperint et confirmarint, scio. Nam interfui. Quare hoc tibi faciendum est, ut hoc tempore ab iis, quod debent, exigas sæpe commonendo, rogando, confirmando, curando: ut intelligant, nullum se unquam aliud tempus habituros referenda gratiæ. Profecto homines et spe reliquorum tuorum officiorum, etiam recentibus beneficiis, ad studium navandum excitabuntur. Et omnino quoniam eo genere amicitiarum petitio tua maxime munita est, quod causarum defensionibus adeptus es: fac ut plane iis omnibus, quos devinctos tenes, descriptum ac dispositum suum cuique munus sit. Et quemadmodum nemini illorum molestus nulla in re unquam fuisti: sic cura, ut intelligant, omnia te, quæ ab illis tibi deberi putaris, ad hoc tempus reservesse.

VI. Sed quoniam tribus rebus homines maxime ad benivolentiam, atque ad hæc suffragandi studia ducuntur, beneficio, spe, adjunctione animi, vel voluntate: animadvertendum est, quemadmodum cuique horum generi sit inserviendum. Minimis beneficiis homines adducuntur, ut satis causæ putent esse ad studium suffragationis: nedum ii, quibus saluti fuisti, quos tu habes plurimos, non intelligant, si hoc tuo tempore tibi non satisfecerint, se probatos nemini unquam fore. Quod quum ita sit, tamen rogandi sunt, atque etiam in hanc opinionem adducendi, ut qui nobis adhuc obligati fuerint, iis vicissim nos obligari posse videamur. Qui autem spe tenentur, quod genus hominum multo etiam est diligentius atque officiosius, iis fac, ut¹ propositum ac paratum auxilium tuum esse videatur; denique ut spectatorem te suorum officiorum esse intelligant diligentem; ut videre te plane atque animadvertere, quantum a quoque proficiascatur, appareat. Tertium illud genus est studiorum voluntarium, quod agendis gratiis, accommodandis sermonibus ad eas rationes, propter quas quisque studiosus esse tui videbitur, significanda erga illos pari voluntate, adducenda ami-

¹ Ernestio in mentem venerat legere promptum; sed ipse post damnavit emendationem suam.

citia in spem familiaritatis et consuetudinis confirmari oportebit. Atque in iis omnibus generibus iudicato et perpendito, quantum quisque possit; ut scias, et quemadmodum cuique inservias, et quid a quoque expectes, et postules. Sunt enim quidam homines in suis vicinitatibus et municipiis gratiosi; sunt diligentes et copiosi; qui etiam si antea non studuerunt huic gratiæ, tamen ex tempore elaborare ejus causa, cui debent aut volunt, facile possunt. His hominum generibus sic inserviendum est, ut ipsi intelligant, te videre, quid a quoque expectes; sentire, quid accipias; meminisse, quid acceperis. Sunt autem alii, qui aut nihil possunt, aut etiam odio sunt tribulibus suis; nec habent tantum animi, aut facultatis, ut enitentur ex tempore. Hos internoscas videto; ne, spe in aliquo majore posita, præsidii parum comparetur.

VII. Et quanquam partis et fundatis amicitias fretum ac munitum esse oportet, tamen in ipsa petitione amicitiae permultæ ac perutiles comparantur. Nam in ceteris molestiis habet hoc tamen petitio commodi, ut possis honeste, quod in cetera vita non queas, quosecumque velis, adjungere ad amicitiam; quibuscum si alio tempore agas, ut te utantur, absurde facere videare: in petitione autem nisi id agas, et cum multis, et diligenter,

† nullus petitor esse videare. Ego autem tibi hoc confirmo, esse neminem (nisi aliqua necessitudine competitorum alicui tuorum sit adjunctus), a quo non facile, si contenderis, impetrare possis, ut suo beneficio promereatur, se ut ames, et sibi ut debeat: modo ut intelligat, te magni aestimare, ex animo agere, bene se ponere, fore ex eo non brevem et suffragatoriam, sed firmam et perpetuam amicitiam. Nemo erit, mihi crede, in quo modo aliquid virtutis sit, qui hoc tempus sibi oblatum amicitiae tecum constituendae praetermittat: praesertim quum tibi hoc casus afferat, ut ii tecum petant, quorum amicitia aut contemnenda, aut fugienda sit; et qui hoc, quod ego te hortor, non modo non assequi, sed ne incipere quidem possint. Nam quid incipiat Antonius homines adungere, atque invitare ad amicitiam, quos per se suo nomine appellare non possit? Mihi quidem stultius nihil videtur, quam existimare eum studiosum tui, quem non noris. Eximiam quamdam gloriam, et dignitatem, ac rerum gestarum magnitudinem esse oportet in eo, quem homines ignoti, nullis suffragantibus meritis, honore afficiant. Ut quidem homo iners, sine officio, sine ingenio, cum

† *Cod. Pal. nullius. Male.*

infamia, nullis amicis † septus, hominem plurimorum studio, atque omnium bona existimatione munitum praecurrat, sine magna culpa negligentia fieri non potest.

VIII. Quamobrem, omnes centurias multis et variis amicitiiis, cura, ut confirmatas habeas; et primum, id, quod ante oculos est, senatores, equitesque Romanos, ceterorum ordinum navos homines et gratiosos complectere. Multi homines urbani industrii, multi libertini in foro gratiosi navique versantur, quos per te, quos per communes amicos poteris sumere. Cura, ut tui cupidi sint; elaborato, appetito, allegato, summo beneficio te affici ostendito. Deinde habeto rationem urbis totius, collegiorum omnium, pagorum, vicinitatum. Ex iis principes ad amicitiam tuam si adjunxeris, per eos reliquam multitudinem facile tenebis. Postea totam Italiam fac ut in animo ac memoria tributim descriptam comprehensamque habeas: ne quod municipium, coloniam, praefecturam, locum denique Italiae ne quem esse patiari, in quo non habeas firmamenti, quod satis esse possit. Perquiras etiam et investiges homines ex omni regione, eosque cognoscas, appetas, confirmes; cures, ut

† *Deest septus in aliquot mss.*

in suis vicinitatibus tibi petant, et tua causa quasi candidati sint. Volent te amicum, si suam a te amicitiam expeti videbunt. Id ut intelligant, oratione, quæ ad eam rationem ¹ pertinet, abunde consequere. Homines municipales, ac rusticani, si nomine nobis noti sunt, in amicitia se esse arbitrantur. Si vero etiam præsidii se aliquid sibi constituere putant, non amittunt occasionem promerendi. Hos ceteri, et maxime tui competitores ne norunt quidem: tu et nosti, et facile cognosces; sine quo amicitia esse non potest. Neque id tamen satis est, tametsi magnum est, si non consequatur spes utilitatis atque amicitia, ne nomenclator solum, sed amicus etiam bonus esse videare. Ita quum et hos ipsos, propter suam ambitionem, qui apud tribules suos plurimum gratia possunt, tui studiosos in centuriis habebis, et ceteros, qui apud aliquam partem tribulium propter municipii, aut civitatis, aut collegii rationem valent, cupidos tui constitueris, in optima spe esse debebis. Jam equitum centurie multo facilius mihi diligentia posse teneri videntur. Primum cognoscendi sunt equites; pauci enim sunt: deinde adipiscendi; multo enim facilius illa adolescentulorum ætas ad amicitiam adiungitur. Deinde habebis tecum ex juventute optimum

¹ *Melius foret pertineat. Ernest.*

quemque, et studiosissimum humanitatis. Tum autem quod equester ordo tuus est, sequentur illi auctoritatem ordinis, si abs te adhibebitur ea diligentia, ut non ordinis ¹ solum voluntate, sed etiam singulorum amicitias eas centurias confirmatas habeas. Jam studia adolescentulorum in suffragando, in obeundo, in nuntiando, in assectando mirifice et magna et honesta sunt.

IX. Et quoniam assectationis mentio facta est, id quoque curandum est, ut quotidiana cujusque generis, et ordinis, et ætatis utare. Nam ex ea ipsa copia conjectura fieri poterit, quantum sis in ipso campo virium ac facultatis habiturus. Hujus autem rei tres partes sunt: una saluatorum, quum domum veniunt; altera deductorum; tertia assectatorum. In saluatoribus, qui magis vulgares sunt, et hac consuetudine, quæ nunc est, plures veniunt, hoc efficiendum est, ut hoc ipsum minimum officium eorum tibi gratissimum esse videatur. Qui domum tuam venient, iis significato, te animadvertere, et eorum amicis, qui illis renuntient, ostendito, sæpe ipsis dicit. Sic homines sæpe, quum obeunt plures competitores, et vident unum esse aliquem, qui hæc officia maxime animadvertat, ei

¹ *Puteanus delendum arbitratur solum voluntate. Omnino male.*

se dedunt, deserunt ceteros, minutatim ex communibus proprii, ex fucosis firmi suffragatores evadunt. Jam illud teneto diligenter, si eum, qui tibi promiserit, fucum (ut dicitur) facere ¹audieris, aut senseris, ut te id audisse, aut scire dissimules: si quis tibi se purgare volet, quod suspectum esse arbitretur, affirmes te de illius voluntate nunquam dubitasse, nec debere dubitare. Is enim, qui se non putat satisfacere, amicus esse nullo modo potest. Scire autem oportet, quo quisque animo sit, ut et quantum cuique confidas, constituere possis. Jam deductorum officium, quo majus est, quam salutorum, hoc gratius tibi esse significato atque ostendito, et, quoad ejus fieri poterit, certis temporibus descendito. Magnam affert opinionem, magnam dignitatem, quotidiana in deducendo frequentia. Tertia est ex hoc genere assidua assectatorum copia. In ea quos voluntarios habebis, cura, ut intelligant, te sibi in perpetuum summo beneficio obligari. Qui autem tibi debent, ab iis plane hoc munus exige, qui per ætatem ac negotium poterunt, ipsi tecum ut assidui sint. ² Qui ipsi sectari non poterunt, necessarios suos in hoc munere constituent. Valde ego te volo, et ad rem pertinere

¹ Olim editi libri interponunt velle, sed contra optimos mss. ² Al. Qui si ipsi assectari.

arbitror, semper cum multitudine esse. Præterea magnam affert laudem, et summam dignitatem, si ii tecum erunt, qui a te defensi, et qui per te servati, ac iudiciis liberati sunt. Hæc tu plane ab iis postulo, ut quoniam nulla impensa per te alii rem, alii honestatem, alii salutem ac fortunas omnes obtinuerunt, nec aliud ullum tempus futurum sit, ubi tibi referre gratiam possint, hoc te officio remunerent.

X. Et quoniam in amicorum studiis hæc omnis ratio versatur: qui locus in hoc genere cavendus sit, prætermittendum non videtur. Fraudis atque insidiarum, et perfidiæ plena sunt omnia. Non est hujus temporis perpetua illa de hoc genere disputatio, quibus rebus benivolus et simulator dijudicari possit. Tantum est ¹ hujus temporis admonere. Summa tua virtus eosdem homines et simulare tibi se esse amicos, et invidere coegit. Quamobrem *Ἐπιχαρμείον* illud teneto, « nervos atque artus esse sapientiæ, non temere credere. » Et quum tuorum amicorum studia constitueris, tum etiam obtrectatorum atque adversariorum rationes et genera cognoscito. Hæc tria sunt: unum ex iis, quos læsisti; alterum, qui sine causa non amant; tertium, qui competitorum valde amici sunt. Quos læsisti,

¹ Hujus temporis *Crutero suspectum*.

quum contra eos pro amico diceres, his te plane purgato; necessitudines commemorato; in spem adducito, te in eorum rebus, si se in amicitiam contulerint, pari studio atque officio futurum; ¹ spondeto. Qui sine causa non amant, eos aut beneficio, aut spe, aut significando tua erga illos studia futura, delinito, dans operam, ut de illa animi pravitate deducas. Quorum voluntas erit abs te propter competitorum amicitias alienior, his quoque eadem inservi oratione, qua superioribus; et, si probare poteris, te in eos ipsos competitores tuos benivolo esse animo ostendito.

XI. Quoniam de amicitiiis constituendis satis dictum est, dicendum de illa altera parte petitionis, quæ in populari ratione versatur. Ea desiderat nomenclationem, blanditiam, assiduitatem, benignitatem, rumorem, spem in republica. Primum id, quod facis, ut homines noris, significa, ut appareat; et auge, ut quotidie melius fiat. Nihil mihi iam populare, neque tam gratum videtur. Deinde id, quod natura non habes, induc in animum, ita simulandum esse, ut natura facere videare. Nam comitas tibi non deest ea, quæ bono ac suavi homine digna est. Sed opus est magnopere blanditia;

¹ Spondeto melius forte abest a libris Puteani, Turnebi et Palatino. Schütz tamen nimis leviter delet.

quæ etiam si vitiosa est et turpis in cetera vita, tamen in petitione est necessaria. Tunc enim quum deteriorem aliquem assentando facit, improba est; quum amiciorem, non tam vituperanda. Petitori vero necessaria est, cujus et frons, et vultus, et sermo ad eorum, quoscumque convenerit, sensum et voluntatem commutandus ¹ est. Jam assiduitatis nullum est præceptum; verbumque ipsum docet, quæ res sit. Prodest quidem vehementer, nusquam ² deesse: sed tamen hic fructus est assiduitatis, non solum esse Romæ atque in foro, sed assidue petere, sæpe eosdem appellare; non committere, ut quisquam possit dicere, quod ejus sit, consequi possis, si abs te ³ non sit rogatum, et valde ac diligenter rogatum. Benignitas autem late patet: et est in re familiari; quæ quanquam ad multitudinem pervenire non potest, tamen ab amicis laudatur, et multitudini grata est. Est in conviviis; quæ facito et abs te, et ab amicis tuis concelebrentur, et passim, et tributim. Est etiam in opera, quam pervulga et communica: curaque, ut aditus ad te diurni nocturnique pateant, neque foribus solum

¹ Duo mss. addunt et accommodandus. Forsan recte, Gruteri quidem sententia. ² Idem codd. discedere.

³ Male Ernest., auctore Palermo, delevit non. Mendosus tamen locus.

ædium tuarum, sed etiam vultu ac fronte, quæ est animi janua. Quæ si significant, voluntatem abditam esse ac retrusam, parvi refert patere ostium. Homines enim non modo promitti sibi, præsertim quæ a candidato petant, sed etiam large atque honorifice promitti volunt. Quare hoc quidem facile præceptum est, ut, quod acturus sis, id significes te studiose ac libenter esse facturum. Illud difficilius, et magis ad tempus, quam ad naturam accommodatum tuam: quod facere non possis, ¹ ut id haud injucunde neges. Quorum alterum est boni viri, alterum boni petitoris.

XII. Nam quum id petitur, quod honeste, aut sine detrimento nostro promittere non possumus (quo modo, si qui roget, ut contra amicum aliquem causam recipiamus), belle negandum est, ut ostendas necessitudinem, demonstres quam moleste feras, aliis te id rebus ² exsarturum esse persuadeas. Audivi hoc dicere quemdam de quibusdam oratoribus, ad quos causam suam detulisset, gratiorem sibi orationem fuisse, qui negasset, quam illius, qui recepisset. Sic homines fronte et

¹ Sic Lallein., quæ lectio minus intricata videtur, quam fere omnes vulgata. Ernest. nimis obsequitur audacis Lambini legentis, ut id aut jucunde promittas, aut ingenuè neges. ² Sic Lamb. Olim. exacturum. Male.

oratione magis, quam ipso beneficio reque capiuntur. Verum hoc probabile est: illud alterum subdum tibi homini ¹ Platonico suadere; sed tamen tempori tuo consulam. Quibus enim te propter aliquod officium necessitudinis affuturum negaris, tamen ii possunt abs te placati, æquique discedere: quibus autem idcirco negaris, quod te impeditum esse dixeris aut amicorum negotiis, aut gravioribus causis, ante susceptis; inimici discedunt: omnesque hoc animo sunt, ut sibi te mentiri malint, quam negare. C. Cotta, in ambitione artifex, dicere solebat, se operam suam, quoad non contra officium rogaretur, polliceri solere omnibus, impertire iis, apud quo optime poni arbitraretur: ideo se nemini negare, quod sæpe accideret, ut is, cui pollicitus esset, non uteretur; sæpe, ut ipse magis esset vacuus, quam putasset; neque posse domum ejus compleri, qui tantummodo reciperet, quantum videret se obire posse; casu fieri, ut agantur ea, quæ non putaris; illa, quæ credideris in manibus esse, ut aliqua de causa non agantur: deinde esse extremum, ut irascatur is, cui mendacium dixeris. Id, si promittas, et incertum est, et in diem, et

¹ Est ab editione Victorii. Sic et multi mss. Al. male, plane perito.

in paucioribus. Sin autem ¹ id neget, et ² certe abalienes, et statim, et plures: plures enim multo sunt, qui rogant, ut uti liceat opera alterius, quam qui utantur. Quare satius est, ex iis aliquos aliquando tibi in foro irasci, quam omnes continuo domi: præsertim quum multo magis irascantur ei, qui neget, quam ei, quem videant justa causa impeditum; ut facere, quod promisit, cupiat, si ullo modo possit. Ac ne videar aberrasse a distributione mea, qui hæc in hac populari parte petitionis disputem: hoc sequor; hæc omnia non tam ad amicorum studia, quam ad popularem famam pertinere. Etsi enim inest aliquid ductum ex illo genere, benigne respondere, studiose inservire negotiis ac periculis amicorum: tamen hoc loco ea dico, quibus multitudinem capere possis, ut de nocte domus compleatur, ut multi spe tui præsidii teneantur, ut amiciores abs te discedant, quam accesserint, ut quam plurimorum aures optimo sermone compleantur.

XIII. Sequitur, ut de rumore dicendum sit; cui maxime servendum est. Sed quæ dicta sunt omni superiori oratione, eadem ad celebrandum rumo-

¹ Puteanus delet id. Recte, ut videtur. ² Schütz rescripsit certo. Quod probarem, si liber esset M. Tullii.

rem valent, dicendi laus, studia publicanorum et equestris ordinis, hominum nobilium voluntas, adolescentulorum frequentia, eorum, qui abs te defensi sunt, assiduitas, ex municipiis multitudo eorum, quos tua causa venisse appareat: ¹ bene ut homines nosse, comiter appellare, assidue ac diligenter petere, benignum ac liberalem esse, loquantur et existiment; domus ut multa nocte compleatur, omnium generum frequentia adsit, satisfiat oratione omnibus, re operaque multis; perficiatur id, quod fieri potest labore, et arte, ac diligentia; non ut ad populum ab iis omnibus fama perveniat, sed ut in his studiis populus ipse versetur. Jam urbanam illam multitudinem, et eorum studia, qui conciones tenent, ² quæ adeptus es in Pompeio ornando, Manilii causa recipienda, Cornelio defendendo, excitanda nobis sunt; quæ adhuc habuit nemo, quin idem splendorem omnium, voluntatesque haberet. Efficiendum etiam illud, ut sciant omnes, Cn. Pompèii summam erga te esse voluntatem, et vehementer ad illius rationes, te id assequi, quod petis, pertinere. Postremo tota petitio, cura, ut pompæ

¹ Ante Gruterum legebatur, bene homines nosse.... bene loqui existimare. ² Al. non admittunt quæ, ut tollant falsam speciem solæcismi.

plena sit, ut illustris, ut splendida, ut popularis; ut habeat summam speciem, ac dignitatem; ut etiam, si quid possit, in competitoribus tuis existat aut sceleris, aut libidinis, aut largitionis accommodata ad eorum mores infamia. Atque etiam in hac petitione maxime videndum est, ut spes reipublicæ bona de te sit, et honesta opinio. Nec tamen in petendo respublica capessenda est, neque in senatu, neque in concione: sed hæc tibi sunt retinenda; ut senatus te existimet ex eo, quod ita vixeris, defensorem auctoritatis suæ fore; equites Romani, et viri boni, et locupletes, ex vita acta te studiosum otii ac rerum tranquillarum; multitudo, ex eo duntaxat, quod oratione in concione ac iudicio popularis fuisti, te a suis commodis alienum non futurum.

XIV. Hæc mihi veniebant in mentem de duabus illis commotionibus matutinis, quod tibi quotidie ad forum descendenti meditandum esse dixeramus: Novus sum, consulatum peto.

Tertium restat, Roma est; civitas ex nationum conventu constituta; in qua multæ insidiæ, multa fallacia, multa in omni genere vitia versantur; multorum arrogantia, multorum contumacia, multorum malivolentia, multorum superbia, multorum odium ac molestia perferenda est. Video esse magni consilii atque artis, in tot hominum cuiusque modi

vitiis tantisque versantem vitare offensionem, vitare fabulam, vitare insidias; esse unum hominem accommodatum ad tantam morum, ac sermonum, ac voluntatum varietatem. Quare etiam atque etiam perge tenere istam viam, quam ¹ instituisti. Excelle dicendo. Hoc et tenentur Romæ homines, et allciuntur, et ab impediendo ac lædendo repelluntur. Et quoniam in hoc vel maxime vitiosa est civitas, quod, largitione interposita, virtutis ac dignitatis oblivisci solet; in hoc, fac, ut te bene noris, id est, ut intelligas, eum esse te, qui iudicii ac periculi metum maximum competitoribus afferre possis. Fac, ut se abs te custodiri atque observari sciant. Quam diligentiam tuam, quam auctoritatem, vimque dicendi, tum profecto equestris ordinis erga te studium pertimescant. Atque hæc ita te volo illis proponere, non, ut videre jam accusationem meditari, sed ut hoc terrore facilius hoc ipsum, quod agis, consequare. Et plane sic contende omnibus nervis ac facultatibus, ut adipiscamur, quod petimus. Video, nulla esse comitia tam inquinata largitione, quibus non gratis aliquæ centuriæ rennuntiant suos, maxime necessarios. Quare si advigi-

¹ Forsan non deterius foret institisti. Hæc Gruterus. Ernest. admisit. Frustra; nam tenere hic quoque intelligendum.

lamus pro rei dignitate, et si nostros ad summum studium benivolos excitamus; et si hominibus gratiosis studiosisque nostri suum cuique munus describimus; et si competitoribus iudicia proponimus; sequestribus metum injicimus; divisiore ratione aliqua coercemus: perfici potest, ut largitio aut nulla fiat, aut nihil valeat.

Hæc sunt, quæ putavi non melius scire me, quam te, sed facilius his tuis occupationibus colligere unum in locum posse, et ad te perscripta mittere. Quæ tamen etsi ita scripta sunt, ut non ad omnes, qui honores petent, sed ad te proprie, et ad hanc tuam petitionem valeant: tamen tu, si quid mutandum esse videbitur, aut omnino tollendum, aut si quid erit præteritum; velim hoc mihi dicas. Volo enim hoc commentariolum petitionis haberi omni ratione perfectum.

INDEX

PHILOSOPHICORUM

QUÆ IN HOC VOLUMINE

CONTINENTUR.

DE LEGIBUS.

Liber I.	Pag. 1
Lib. II.	38
Lib. III.	84

DE OFFICIIS.

Liber I.	114
Lib. II.	201
Lib. III.	252
DE AMICITIA DIALOGUS.	318
DE PETITIONE CONSULATUS.	373

